

”Monumentet” er et storværk om danske forestillinger om Grønland i 100 år

Fra Grønlandsmonument af Svend Rathsack (1885-1941) opstillet 1938 på Christianshavn Torv i København. Foto: Orf3us, Wikimedia Commons

STEEN BECK

16.01.2026

BØGER // ANMELDELSE – Forsker og idehistoriker Astrid Nonbo Andersen og journalist og antropolog Martine Lind Krebs har med *Monumentet – billeder af Grønland i Danmark gennem 100 år* skrevet ikke mindre end et storværk om danske forestillinger om Grønland i det 20. århundrede, mener Steen Beck. Bogens omdrejningspunkt er Grønlandsmonumentet, som i 1938 blev rejst på Christianshavns Torv, og som man den dag i dag kan besigtige, hvis man skulle komme forbi.

Monumentet – Billeder af Grønland i Danmark gennem 100 år

Forfattere: Astrid Nonbo Andersen og Martine Lind Krebs

Forlag: Gads Forlag

Udkom d. 7. november 2025.

Grønlandsmonumentet består af tre enheder. I midten er det største og centrale monument, hvor en grønlandsk fanger med stoisk ro og et gevær i hånden skuer ud i verden foran sin detaljefyldte kajak. På de to mindre skulpturer er grønlandske kvinder i gang med at fange fisk og flænse en sæl.

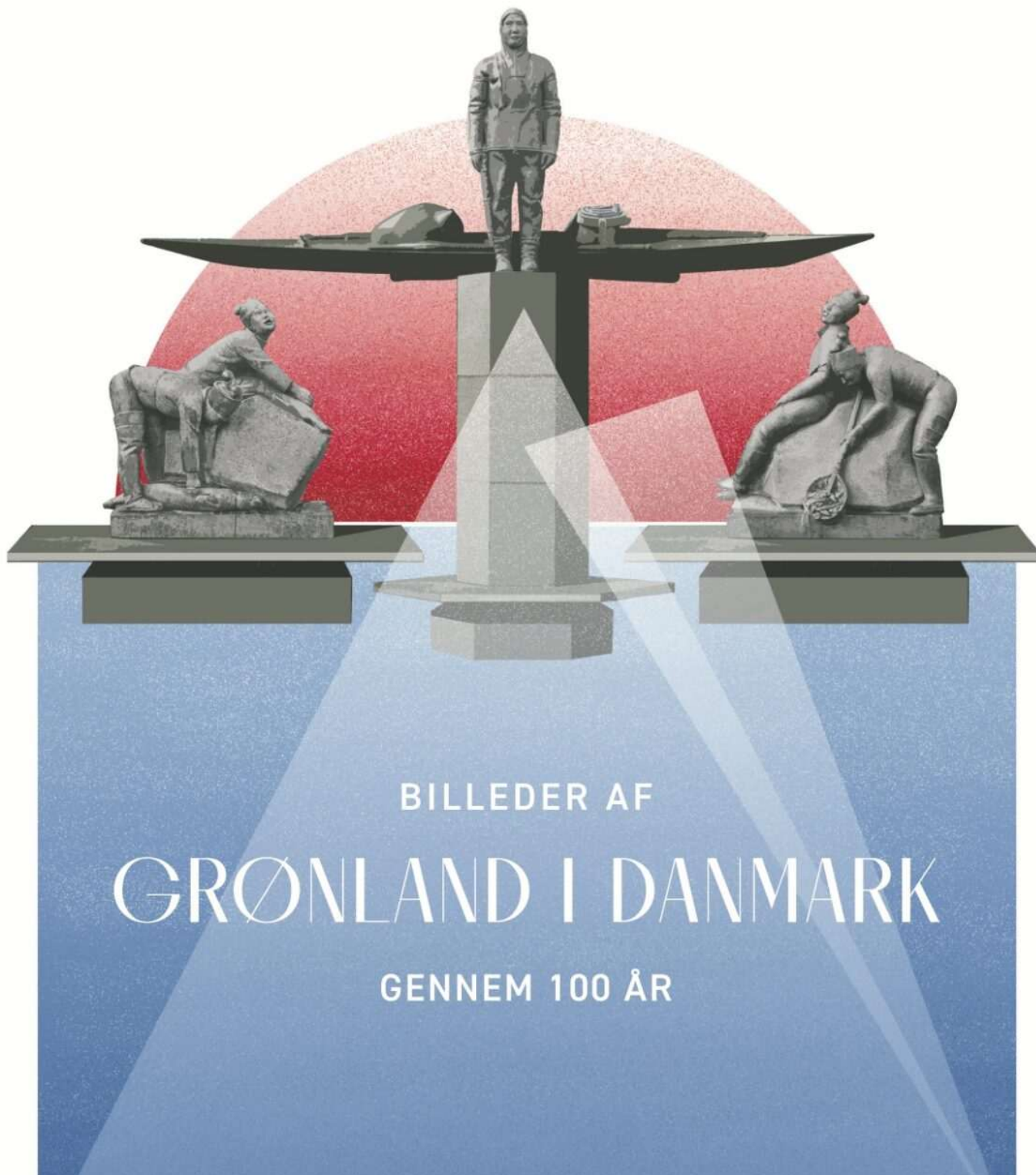
Monumentet er skabt af den danske skulptør Svend Rath sack og blev sat op i 1938. Det tilbagevendende spørgsmål i bogen *Monumentet – Billeder af Grønland i Danmark gennem 100 år* er: Hvordan skal man egentlig forstå og fortolke dette monument?

“Når man læser *Monumentet*, må man så bare se i øjnene, at der er dybe historiske grunde til, at grønlandske politikere kan føle sig overset og talt ned til

I en vis forstand er fangeren foran sin kajak nærmest et ærkesymbol på grønlandsk fangerkultur. I den forstand symboliserer han en traditionskultur, som Danmark siden kolonitidens begyndelse i 1700-tallet havde gjort sit til at bevare, bl.a. i kraft af en monopolhandel, der skulle beskytte den grønlandske befolkning mod den fremstormende kapitalisme, som man fra dansk side frygtede ville rive befolkningen op med rode.

ASTRID NONBO ANDERSEN - MARTINE LIND KREBS

MONUMENTET

BILLEDER AF
GRØNLAND I DANMARK
GENNEM 100 ÅR

Det gik imidlertid ikke specielt godt i begyndelsen af det 20. århundrede. Både grønlandske og danske observatører pegede på, at monopollet skabte en afhængighed

blandt grønlændere i forhold til den danske kolonimagt.

Forholdet mellem tradition og modernitet og spørgsmålet om Danmarks ret til at sætte kursen for Grønlands udvikling var så småt ved at tage fart, for var det virkelig op til Danmark at bestemme, hvordan Grønland skulle udvikle sig?

Territorial strid med Norge

I *Monumentet* spiller striden med Norge i starten af det 20. århundrede en stor rolle. I Østgrønland havde norske fangere i lang tid bedrevet hvalfangst, og i starten af 1930'erne besatte de – snart med den norske regerings velsignelse – et område.

Argumentationen fra norsk side var, at store dele af Østgrønland var et ingenmandsland, og at Danmark derfor ikke kunne gøre krav på disse områder. Fra dansk side fremførtes, at Danmarks ret til Grønland var helt legitim, og at danskerne kun havde gjort godt i det arktiske Nord – og desuden brugte nordmændene gift som fangstmetode, hvilket de grønlandske fangere ikke brød sig om. Danmark vandt i 1933 striden med Norge ved Den Permanente Domstol i Haag og fik overhøjheden i hele Grønland.

Alt imens striden mellem Danmark og Norge rasede, blev der skruet op for den koloniale nationalisme i Danmark, og stoltheden over at besidde det eksotiske Grønland fejrede triumfer, bl.a. ved en stor nærmest propagandistisk grønlandsudstilling i København, hvor et forarbejde til Rathsacks Grønlandsmonument blev fremvist.

I den forstand kan monumentet ses som et eksempel på tidens fornyede opmærksomhed i forhold til Grønland og måske også som udtryk for en vis stolthed over, at en småstat som den danske kunne herske over den kæmpestore ø.

Racepolitik

Spørgsmålet om Grønlands videre udvikling var i mellemkrigstiden indvævet i diskussioner om forholdet mellem europæere og andre folk, og dette tema behandles med stor indsigt og sans for nuancer i bogen. Politikere og andet godtfolk i Danmark mente, at de selv repræsenterede en kolonimagt, som kun kunne være stolt af sig selv. Grønlændere, mente man, mindede mest af alt om børn, der skal retledes og guides af en 'voksen', og denne voksne var europæeren, der har ført samfundet frem til det nuværende.

Dansk arrogance i forhold til de grønlandske talsmænd

Bogens to forfattere understreger, at de danske myndigheder i mellemkrigstiden gjorde, hvad de kunne for at fastholde et overherredømme, som tiden så småt var ved at løbe fra. De gør fx meget ud af, at grønlænderne ikke havde meget at skulle sagt ved retssagen i Haag, hvor Danmark sikrede sig retten til hele Grønland, for der var simpelthen ikke grønlandske repræsentanter til stede, hvis man altså ser bort fra **Knud Rasmussen**, som vel kan kaldes 'halvt' grønlænder.

“Andersens og Krebs' bog er et overflødighedshorn af fængende analyser, spændende historier og kritisk historieskrivning

Ideen om at danskerne nok vidste bedst gentog sig, som forfatterne også gør opmærksom på, da der kom skub i afkoloniseringen rundt omkring i verden og også i Grønland. I 1953 blev Grønland indlemmet i Danmark efter en grundlovsafstemning. Der var bare den hage ved det, at grønlænderne selv ikke blev inddraget i afstemningen, om end deres repræsentanter var blevet hørt forinden.

Det er egentlig ikke så mærkeligt, at der fra en ny generation af unge grønlændere kom en reaktion på alt dette i 1970'erne, og at hjemmestyre og siden selvstyre snart så dagens lys.

Grønlændere i Danmark

Der er mange tematiske spor i *Monumentet*, og et af dem handler om de to grønlændere Emma Lynge og Hans Christiansen. De var begge modeller for Rathsack, mens han udarbejdede sit monument. Det er en interessant og nærmest forsonende pointe i forhold til en tid fuld af europæisk herredømmefilosofi, at Hans Christiansen og Emma Lynge ser ud til at have haft et godt liv i Danmark og både havde grønlandske og danske venner.

På billedet ses rockgruppen Sumé, der var en del af de mange unge grønlændere, der kom til Danmark i 1960'erne og 1970'erne. Foto: Ebbe Knudsen

Hos Andersen og Krebs får vi også fortællingen om de relativt **mange unge grønlændere, der kom til Danmark i 1960'erne og 70'erne**. Det var således i miljøet omkring Sofiegården på Christianshavn, ikke langt fra Grønlandsmonumentet, at hjemme- og senere selvstyrets *founding fathers*, heriblandt Aqqaluk Lynge og Moses Olsen i deres studietid slog deres folder.

Associativ forskning med nutidskritisk brod

Andersens og Krebs' bog er et overflødighedshorn af fængende analyser, spændende historier og kritisk historieskrivning. Skal der endelig lyde en kritisk røst, er det, at de to forfattere har så meget fortælleiver og vil have så meget af deres research med i det endelige produkt, at de indimellem havner i digressioner og nærmest associative spring fra det ene til det andet, sommetider foranlediget af nogle elementer i monumentet, andre gange fordi de er faldet over en interessant historie, som bare må fortælles.

Man kan ikke undgå indimellem at tænke på aktuelle relationer Grønland og Danmark, når man læser *Monumentet*, og forfatterne selv er ikke karrige med sammenligninger mellem dengang og nu. Fx bragte striden med Norge spørgsmålet om dansk ejerskab til Grønland – og på hvilke præmisser et land ejer et andet land – frem i lyset, og selvom Danmark vandt striden, viser de to forfattere, at historien om

Danmarks tilstedeværelse i Grønland er kompleks og formet af historiens foranderligheder.

Værket får også tankerne på gлед i forhold til den nærmest evigt nærværende skurren i det dansk-grønlandsk forhold på politisk niveau. Som dansker kan man måske synes, at de grønlandske politikere indimellem er en kende for krænkelssesparate.

Når man læser *Monumentet*, må man så bare se i øjnene, at der er dybe historiske grunde til, at grønlandske politikere kan føle sig overset og talt ned til, og det er god grund til at gøre noget ved dette, hvis danskere og grønlændere – som forfatteren til denne anmeldelse egentlig ønsker – skal have en frugtbar fremtid sammen i rigsfællesskabet.

POV dækker kulturlivet med klassiske anmeldelser, interviews, essays og fotoreportager. [Klik dig videre her.](#)

Astrid Nonbo Andersen

Gads Forlag

Marine Lind Krebs

POV Weekend

steen beck

STEEN BECK

Steen Beck er forfatter, litterat og uddannelsesforsker. Han er lektor emeritus ved Syddansk Universitet og lektor ved Institut for Læring, Grønlands Universitet, og har et stort forfatterskab om uddannelse, litteratur og kulturhistorie bag sig.

POV Overblik

Støt POV's arbejde som uafhængigt medie og modtag **POV Overblik** samt dagens udvalgte tophistorier alle hverdage, direkte i din postkasse.

- Et kritisk nyhedsoverblik fra ind- og udland
- Indsigt baseret på selvstændig research
- Dagens tophistorier fra POV International
- I din indbakke **alle hverdage** kl. 12.00
- Betal med **MobilePay**

For kun 25 kr. om måneden giver du POV International mulighed for at bringe uafhængig kvalitetsjournalistik.